

Sygn. akt II UK 66/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z wniosku J. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.
o zasiłek macierzyński,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Okręgowego w K.
z dnia 28 kwietnia 2015 r., sygn. akt III Ua (...),

oddala skargę.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w K., III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację ubezpieczonej J. K. od wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 23 grudnia 2014 r., oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, II Oddział w P. z dnia 1 października 2014 r. w przedmiocie odmowy wypłacenia dodatkowego zasiłku macierzyńskiego za okres

od dnia 18 października 2013 r. do dnia 1 maja 2014 r. i następnie urlopu rodzicielskiego, na wniosek złożony w dniu 1 września 2014 r.

Ubezpieczona twierdziła, że wniosek złożyła po uprawomocnieniu się wyroku ustalającego jej prawo do zasiłku macierzyńskiego, gdy już dysponowała dokumentami niezbędnymi do stwierdzenia uprawnień do wypłaty kolejnych zasiłków i określenia początkowych dat ich wypłaty. Sąd pierwszej instancji uwzględnił, że Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 5 maja 2014 r. zmienił decyzję organu rentownego i ustalił podleganie przez skarżącą - jako osobę prowadzącą działalność gospodarczą - dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu, a następnie wyrokiem z dnia 17 lipca 2014 r., który uprawomocnił się w dniu 21 sierpnia 2014 r., zmienił decyzję z dnia 19 lipca 2013 r. i przyznał odwołującą prawo do zasiłku macierzyńskiego za okres od dnia 3 maja 2013 r. do dnia 17 października 2013 r. Wypłata zasiłku macierzyńskiego nastąpiła w dniu 4 września 2014 r. W dniu 1 września 2014 r. odwołująca wniosła o wypłatę dalszego zasiłku macierzyńskiego od dnia 18 października 2013 r. do dnia 1 maja 2014 r., czego jej odmówiono, uznając, że przyznanie zasiłku macierzyńskiego na czas dodatkowego urlopu macierzyńskiego wymaga złożenia płatnikowi zasiłku wniosku przed terminem rozpoczęcia korzystania z tego zasiłku, przy czym złożenia wniosku nie tamował tok sprawy o przyznanie zasiłku podstawowego.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że skarżąca nie dotrzymała terminu złożenia wniosku upływającego przed rozpoczęciem korzystania z każdego z tych zasiłków. Nie podzielił jej stanowiska o istnieniu niezależnych od niej przyczyn złożenia wniosku po upływie 14-dniowego terminu wyprzedzającego korzystanie z dodatkowego urlopu macierzyńskiego i urlopu rodzicielskiego, podnosząc bezcelowość oczekiwania na prawomocne rozstrzygnięcie o prawie do zasiłku macierzyńskiego. Wskazał, że w § 18 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia dowodów stanowiących podstawę przyznania i wypłaty zasiłków z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 1594; dalej „rozporządzenie wykonawcze”) nie wymaga się dodatkowego udokumentowania wniosku, lecz bezwzględnie wymaga złożenia go przed terminem rozpoczęcia korzystania z zasiłku.

Skarga kasacyjna ubezpieczonej została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 29 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 372; dalej: „ustawa zasiłkowa”) oraz § 18 pkt 2 rozporządzenia wykonawczego.

Skarżąca wywiodła, że ustalenie złożenia wniosku o zasiłek za okres dodatkowego urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego oraz za okres urlopu rodzicielskiego z 14-dniowym wyprzedzeniem ma na celu umożliwienie pracodawcy przeorganizowanie pracy i ewentualne zapewnienie zastąpienia pracownika, który ma zamiar wykorzystać te urlopy, a konsekwencji dotyczy tylko sytuacji, w której o przedmiotowe świadczenie ubiega się pracownik. W przypadku ubezpieczonych niebędących pracownikami nie zachodzi potrzeba uzależnienia zasiłku za te dodatkowe urlopy od wcześniejszego złożenia wniosku. Przepisy ustawy zasiłkowej nie normują terminu zgłoszenia wniosku u płatnika zasiłku; wniosek powinien być złożony z odpowiednim wyprzedzeniem, jednak możliwe jest skuteczne jego złożenie po terminie, jeżeli zajdą szczególne okoliczności. Potwierdza to Zakład Ubezpieczeń Społecznych w komentarzu zamieszczonym na stronie internetowej (http://www.zus.pl/files/Komentarz_chorobowy_2014.pdf), stwierdzając, że „osoba pobierająca zasiłek macierzyński za okres po ustaniu ubezpieczenia, albo w czasie urlopu wychowawczego powinna złożyć nie później niż przed rozpoczęciem korzystania z zasiłku macierzyńskiego za okres ustalony przepisami Kodeksu pracy jako okres urlopu rodzicielskiego. Wniosek złożony po tym terminie nie stanowi podstawy do wypłaty zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi urlopu rodzicielskiego, chyba że niezłożenie wniosku w terminie wynikało z przyczyn niezależnych od osoby pobierającej zasiłek”.

Skarżąca, mając na względzie tę instrukcję, utrzymywała, że skoro niezbędne było wskazanie dat początkowych wypłaty zasiłku macierzyńskiego za okres dodatkowego urlopu macierzyńskiego oraz urlopu rodzicielskiego, które mogły być ustalone tylko w wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 17 lipca 2013 r., niezłożenie wniosku w terminie wynikało z przyczyn od niej niezależnych.

Wniosła o uchylenie wyroków Sądów pierwszej i drugiej instancji w całości i przekazanie sprawy Sadowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania i

rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przyznanie zasiłku macierzyńskiego z tytułu prawa do dodatkowego urlopu macierzyńskiego, podobnie jak do urlopu rodzicielskiego, które mają charakter fakultatywny, nie może nastąpić bez wniosku osoby zainteresowanej. Stosownie do przepisów dotyczących ustalenia i wypłaty zasiłku macierzyńskiego, w tych wypadkach wniosek obwarowany jest terminem.

Na podstawie art. 179¹ k.p., dodanego przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 maja 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 675) od dnia 17 czerwca 2013 r. wniosek o udzielenie - bezpośrednio po urlopie macierzyńskim - dodatkowego urlopu macierzyńskiego w pełnym wymiarze wynikającym z art. 182¹ § 1, a bezpośrednio po takim urlopie urlopu rodzicielskiego w pełnym wymiarze wynikającym z art. 182^{1a} § 1, pracownica może złożyć nie później niż 14 dni po porodzie. Dodatkowego urlopu macierzyńskiego udziela się na wniosek składany w terminie nie krótszym niż 14 dni przed rozpoczęciem korzystania z tego urlopu. W odniesieniu do ubezpieczonych niebędących pracownikami ustawa zasiłkowa nie wprowadza odrębnej regulacji; jednolicie pracowników i ubezpieczonych z innego tytułu dotyczy art. 29 ust. 5 ustawy oraz wynikające z niego odesłanie do przepisów Kodeksu pracy. Od ubezpieczonej niebędącej pracownikiem - zgodnie z art. 31 ust. 3 pkt 3 ustawy - wymaga się złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi dodatkowego urlopu macierzyńskiego oraz za okres odpowiadający okresowi urlopu rodzicielskiego w terminie i na zasadach określonych w art. 179¹ Kodeksu pracy.

Wniosek ubezpieczonego niebędącego pracownikiem o przyznanie i wypłatę zasiłku macierzyńskiego za okres ustalony przepisami Kodeksu pracy jako okres dodatkowego urlopu macierzyńskiego lub urlopu rodzicielskiego powinien być złożony przed rozpoczęciem korzystania z tego świadczenia pieniężnego, a tym samym przed początkiem okresu zasiłkowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 sierpnia 2016 r., III UK 209/15, niepubl.). Sąd Najwyższy przyjmuje, że są to terminy zawite prawa materialnego, których niezachowanie uniemożliwia skuteczne dochodzenie roszczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12

kwietnia 2016 r., I UK 146/15, niepublikowany, i z dnia 28 listopada 2016 r., II UK 413/15, niepublikowany).

Z prekluzyjnego charakteru tego terminu, przy całym zróżnicowaniu terminów zawitych w prawie cywilnym, wynika, że ich upływ powoduje niemożność realizowania ograniczonego tym terminem prawa (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 października 1997 r., III CZP 43/97, OSNC 1998 nr 3, poz. 35 z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo; por. także uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 1997 r., I KZP 38/96, OSNKW 1997 nr 3-4, poz. 18). Po upływie terminu prekluzyjnego nie jest także dopuszczalne uwzględnienie powództwa (wniosku), jeżeli przepis nie przewiduje możliwości nieuwzględnienia przekroczenia terminu. Prekluzja jest brana pod uwagę z urzędu jako „stan prawny” roszczenia, zatem próba realizacji prawa po upływie ustalonego terminu skutkuje tylko tym, że właściwy organ (organ rentowy, a następnie sąd) rozstrzygają sprawę merytorycznie i - stwierdzając niedopuszczalność uwzględnienia wniosku - orzekają o jego oddaleniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2001 r., II UKN 554/00, OSNP 2003 nr 12, poz. 320).

W tych okolicznościach nie uzasadniają wniosków skargi kasacyjnej stwierdzenia o istnieniu szczególnych okoliczności, które mają usprawiedliwić niezłożenie w terminie przedmiotowych wniosków. Termin „przed rozpoczęciem korzystania z urlopu” nie dotyczy czynności procesowej, lecz prawa materialnego, zatem nie podlega przywróceniu na podstawie art. 168 § 1 k.p.c. Złożenie wniosku o zasiłek macierzyński za okres odpowiadający dodatkowemu urlopowi macierzyńskiemu ma wywołać zgodnie z art. 61 § 1 k.p.a. skutek wszczęcia postępowania administracyjnego. Organ rentowy nie mógł pozostawić bez rozpoznania wniosku, który zgodnie z § 18 pkt 2 rozporządzenia wykonawczego był jedynym dowodem w sprawie. Do czasu rozstrzygnięcia sporu objętego postępowaniem w sprawie podlegania ubezpieczeniu chorobowemu nie było możliwe wydanie decyzji w sprawie podstawowego zasiłku macierzyńskiego, lecz bieg tych postępowań nie miał wpływu na skuteczność złożenia wniosku przed określonym w § 18 pkt 2 i § 18ª pkt 3 rozporządzenia wykonawczego terminem rozpoczęcia korzystania z zasiłku należnego na podstawie art. 29 ust. 5 ustawy.

Nie wymaga się składania wniosku o fakultatywne urlopy jednocześnie z wnioskiem o zasiłek za urlop macierzyński, a konsekwencją uwzględnienia różnic między wnioskiem o urlop i wnioskiem o przyznanie i wypłatę zasiłku oraz odpowiedniego zastosowania przepisów kodeksu pracy wobec ubezpieczonych niebędących pracownikami, którzy nie składają wniosków o udzielenie stosownych urlopów, lecz jedynie realizują prawo do zasiłku macierzyńskiego, jest określenie terminu złożenia wniosku o przyznanie i wypłatę zasiłku w § 18 pkt 2 i § 18ª pkt 3 rozporządzenia wykonawczego. Wymaga się, by wnioski o te zasiłki zostały zgłoszone z wyprzedzeniem czasu ich pobierania („przed terminem rozpoczęcia korzystania z zasiłku”). Wymaganie takie, jakkolwiek nietłumaczące się występującą w stosunkach pracy potrzebą zorganizowania czasu nieobecności pracownika, wynika z ustawowej konstrukcji zasiłku macierzyńskiego jako świadczenia okresowego, przysługującego w czasie zakładanej przerwy w działalności zarobkowej.

Na gruncie przepisów Kodeksu pracy, mających odpowiednie zastosowanie do sytuacji ubezpieczonych niebędących pracownikami, okres wypłaty zasiłku macierzyńskiego równoważny okresowi urlopu rodzicielskiego musi przypadać bezpośrednio po zakończeniu pobierania zasiłku „za okres” równoważny dodatkowemu urlopowi macierzyńskiemu, natomiast okres wypłaty kolejnego zasiłku, bezpośrednio po zakończeniu pobierania zasiłku „za okres” równoważny podstawowemu urlopowi macierzyńskiemu. Ubezpieczony niebędący pracownikiem musi to uwzględnić, wskazując we wniosku początkową datę kolejnego okresu zasiłkowego, a zwłaszcza obliczając upływ terminu złożenia wniosku. Te argumenty zostały użyte przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 marca 2015 r., P 42/13 (OTK-A 2015 nr 3, poz. 33), stwierdzającym, że termin do złożenia wniosku o wypłatę zasiłku macierzyńskiego określony w § 18 ust. 2 jest zgodny z art. 59 ust. 15 ustawy zasiłkowej oraz art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

Podzielając te argumenty należy przyjąć, że wnioski o zasiłek z tytułu dodatkowego urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego oraz urlopu rodzicielskiego nie są wnioskami o zapłatę sumy pieniężnej równej kwocie tych zasiłków przysługujących za okres określony w Kodeksie pracy, lecz wnioskami o okresowe świadczenie z ubezpieczenia chorobowego przysługującego ze względu

na spełnienie ustawowych warunków które mogą być kontrolowane w czasie jego pobierania. Wynika stąd, że wniosek o ich wypłatę trzeba złożyć przed rozpoczęciem korzystania z prawa do zasiłku za okres kolejnego urlopu.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

r.g.